

Fra Landmandsmøderne i Berlin Februar 1910.

I hele Februar Maaned har Berlin som sædvanlig paa den Tid af Aaret staaet under Landbrugsmødernes Tegn, og gennem Forhandlingerne i disse faar man et fyldigt Indtryk af hvilke Spørgsmaal, der særlig beskæftiger det tyske Landbrug. Spørgsmaal af mere almindelig Interesse kommer i Reglen frem i det gamle preussiske Landøkonomi-Kollegium samt i den største og anseligste Landbrugsorganisation for hele Riget, det tyske Landbrugsraad. Det var ogsaa disse Institutioner, der lagde for, medens Møderne i den senere paafølgende »store Landmandsuge« aabnedes af »Bund der Landwirte«s Generalforsamling samt Forhandlingerne i de forskellige Afdelinger af det store tyske Landhusholdningsselskab, hvor det mere er Landbrugets Særemner, der nærmere drøftes.

Her skal kun fremdrages nogle faa af de Spørgsmaal, som ogsaa er fremme hos os.

I Landøkonomi-Kollegiet, hvor Landbrugsministeren, *von Arnim*, var til Stede, fandt saaledes en Forhandling Sted om

Landbrugets Driftslære,

som Indlederen, Formanden for det tyske Landbrugsraad, *v. Freier*, mente var bleven sat tilbage for de øvrige Landbrugsfag og derfor trængte til særlig Omsorg. Han begrundede en Resolution, der gik ud paa, at der maatte skaffes Penge midler for at kunne tilkalde dygtige Lærerkræfter og anskaffe gode Læremidler til Landbrugshøjskolerne, ligesom der maatte træffes yderligere Foranstaltninger til at nyttiggøre Erfaringer fra enkelte Landbrug, navnlig en statistisk Bearbejdelse af Nettoudbyttet fra Mønstergaarde, som maatte oprettes, om muligt under Ledelse af Docenter. Der maatte endvidere forlanges Vejledning i Bogføring for praktiske Landmænd ved Hjælp af Vandrelærere og efter ensartede Grundsætninger;

hertil kunde Landbrugskamrene bidrage meget. Man sluttede sig til disse Udtalelser, men der udelodes dog den Sætning, som gik ud paa at anbefale Mønstergaarde drevne af Docenter.

Herimod talte flere fremragende Mænd, saaledes den bekendte Fører af »Bund d. Landw.«, Friherre *Wangenheim*, der mente, at trods Docenternes Dygtighed fremkom der dog under disses Ledelse i Reglen intet Mønsterbrug, ligesom der ofte havdes ret falske Forestillinger om »Mønsterbrug« i det hele, idet man lagde Hovedvægten paa kostbare Bygninger i Stedet for paa et rentabelt Landbrug.

Ministerialdirektør, Dr. *Thiel* udtalte ligeledes, at Statsmønsterbrug arbejdede alt for dyrt, hvorfor man mere og mere kom bort fra dem; de viste alt for ofte, hvorledes man ikke skulde bære sig ad. Erfaringen syntes at lære, at Docenter og praktiske Landmænd ikke let lod sig forene. Han kunde dog ikke indrømme, at Driftslæren stod saa langt tilbage, det kom her meget an paa Brugerens personlige Egenskaber, og Docenterne maatte man hellere give Lejlighed til at lære og øve den praktiske Driftslære paa veldrevne Gaarde. Landbrugsministeren mente dog, at Driftslæren var forsømt, men det drejede sig jo ikke her om en Lære, der som Filosofi skulde bygges op af Teorier, men en Lære, som maatte grundlægges paa rene Kendsgerninger. Det vigtigste Hjælpemiddel var derfor Bogføring og Sammenarbejden af Regnskaber, hvortil han selv havde henvist under sin Ledelse af det tyske Landbrugsselskab, og her kunde Bogføringsafdelingerne ved Landbrugskamrene yde betydeligt Materiale, der kunde komme til Nytte. Han kunde ikke gaa med til Oprettelsen af Mønsterbrug ledede af Docenter, og af Statshjælp ventede han sig i det hele ikke stort.

Ogsaa i Landbrugsraadet behandlede dette Spørgsmaal, dog særlig med Hensyn til dets Betydning for Bondebrug. Hovedindlederen, Prof. *v. Strebel*, var paa Grund af Sygdom forhindret i at møde, men i sit indsendte Foredrag udviklede han ligeledes, at man under Udviklingen af Tekniken hidtil havde forsømt Driftslæren, som man desuden havde tilpasset efter det store Jordbrug, uagtet den ikke var mindre nødvendig for det mindre. Man var hildet i den Vildfarelse, at der var bleven gjort nok ved at oprette Bogføringskursus. I Würtemberg f. Eks. havde Landbrugsinspektøren

først undervist Lærere, der saa havde holdt ialt 1136 Kursus, hvori 31000 Personer havde taget Del, men Resultatet var kun maadeligt. De fleste Deltagere er færdige ved Optagelsen af den almindelige Statusopgørelse og de regelmæssige Indførsler, og selv de videst komne holder ikke ud til en ordentlig Afslutning. Uden at man kan støtte sig til et Bureau, der kan bearbejde og kontrollere Regnskaberne, gaar det ikke. Dette udhævedes yderligere af den anden Indleder, Prof. *Waterstedt* (Rostock), der henviste til Schweitz, hvor man meget energisk havde bearbejdet Driftslæren, og hvor der fra 1903—08 var udgivet Beretninger om Rentabiliteten af 900 schweitziske Landbrug. Paa Grundlag heraf har Bondeforbundets Sekretær, Dr. *Laur*, udgivet en Driftslære for Bondebrug. Dr. *Laur* har stor Fortjeneste af denne Sag, ikke mindst ved den Maade, hvorpaa han har indrettet Undervisningen. Deltagerne heri forpligter sig til mindst et Aar at føre Regnskab over en Bedrift, hvor de har Kendskab til alle Enkeltheder, ogsaa Forbruget i Husholdningen. I den Tid faar de Besøg og Hjælp af en Udsending, som ordner og aftaler alt fornødent for Regnskabsførelsen. Det faar sin endelige Afslutning i Bondeforbundets Sekretariat, som har betinget sig Ret til at offentliggøre det — selvfølgelig under al fornøden Garanti for Bevarelsen af Anonymiteten. Ogsaa i Landbrugsraadet vedtog man en Resolution, som gik ud paa, at man erkendte Nødvendigheden af at samle en tilstrækkelig Mængde Regnskaber fra Bondebrug, spredte over hele Riget, for herpaa at grunde en Driftslære for disse, samt søge om Midler hertil.

Det viser sig saaledes her, at Bondebrugets store økonomiske Betydning nu træder mere frem i Forhandlingerne paa de store Foreningsmøder end tidligere, og det synes endnu mere at fremgaa af et Foredrag om

Fordelingen af Grundejendom og Bortvandringen fra Landet, som Prof. *Seering* holdt i Økon.-Kollegiet. Han fandt det dog nødvendigt at indlede det med en karakteristisk Bemærkning om, at det drejede sig om en videnskabelig Undersøgelse, for hvilken han var vis paa at finde fuld Forstaaelse i det sagskyndige Kollegium, selv om de Sandheder, som maatte udtales, kunde berøre en og anden ubehageligt. Anledningen til Foredraget havde en f. A. afholdt Diskussion givet. Under

denne var de Grunde, han havde anført for, at Befolkningen i de vestlige Provinser i Riget (Preussen) tiltog, medens den aftog i de østlige, blevne betvivlede. Han kunde dog nu af sit omfangsrige Undersøgelsesmateriale, som han fremlagde, paa-vise, at der kun er en stærk Tilvækst i saadanne Egne, hvor der er et tilstrækkeligt Antal smaa Familieejendomme.

I Egne, hvor de store Godsbesiddelser har Overvægten, aftager Befolkningen — ikke blot paa Landet, men ogsaa i Byerne —, og det er ikke paa Grund af for lille Løn eller slet Behandling, men fordi den mindre Befolkning afskæres fra at kunne købe Jord og danne egne Hjem, at den opvoksende Ungdom bortvandrer. Er de store Bøndergaarde overvejende, bliver det vanskeligt at faa Folk og holde fast paa dem, men Forholdene er her dog for saa vidt gunstigere, som en Del af Befolkningen fastholdes ved Udviklingen af de lokale Markeder i Smaakøbstæderne, saa Befolkningstilvæksten er her mere stillestaaende. De indgaaende Undersøgelser har fastslaaet Rigtigheden af Paastanden om, at Befolkningen i det vestlige Tyskland fastholdes og vokser, fordi det er et Bonde-land, medens Østen mister sin hele landlege Ungdom, fordi der er for faa af de smaa Familieejendomme. Prof. *Seering* fremhæver det derfor som en nødvendig Opgave for Preussen at fremme Kolonisationen og paaviser, at Frederik den Stores Ord: »Menschen sind der eigentliche Reichtum«, har Gyldighed den Dag i Dag, da de mange Hjem bidrog til at forøge Udbyttet af Jorden. Kolonisationen betød derfor et over-ordentligt Fremskridt.

Dog hermed er Foredraget jo tilstrækkeligt karakteriseret. At der under Diskussionen herom fremkom Indvendinger mod, at Smaabrugene forøgede Jordproduktionen, navnlig med Hensyn til Kornavlens — hvad Prof. S. dog ogsaa fastholdt —, og at der maatte sættes Grænser for Udstykningen, er naturligt, ikke blot for den Forsamling, hvor Foredraget holdtes, og man vil utvivlsomt se et Fremskridt i den enstemmige Vedtagelse af en Resolution, som udtaler, at i Betragtning af den store Betydning, som Fordelingen af Jordejendom har for Frembringelsen og Opretholdelsen af en talrig Befolkning paa Landet, navnlig hvor den er stillestaaende eller aftagende, anser Kollegiet det for nødvendigt, at der arbejdes energisk paa at fremkalde en Forøgelse af de smaa og mellemstore Ejen-

domme og opfordrer Regeringen til at træffe de hertil nødvendige Forholdsregler.

I Landbrugsraadet holdt de i Udlandet ansatte Landbrugsudsendinge Foredrag om, hvad man i andre Lande havde gjort for at ophjælpe Udviklingen af Arbejderhjem og Huslodder; saaledes gav Dr. *Hollmann* Oplysning om Arbejdet i Danmark og anførte, at hvis Preussen skulde gaa frem efter samme Maalestok, maatte det anvende 50 Mill. Mark dertil. Dr. *Frost* omtalte de belgiske og Dr. *Skalweit* de engelske herhen hørende Forhold. Ogsaa her vedtoges en Resolution, som nærmest angik Arbejderhjem.

Ved Forhandlingerne om Ordningen af en

Forsikring for Slagtekvæg

viste det sig, at et Udvalg, som med Godkendelse af Landbrugsministeriet var bleven nedsat af Kollegiet i Fjor, var kommen til den uventede Løsning, at man for Tiden maatte opgive Forlangendet om, at Staten skulde oprette Forsikringen og yde den Tilskud.

Da denne Sag vel atter kan komme frem hos os, vil et kort Uddrag af dens Forhistorie, som viser, hvorledes man er kommen til den Opfattelse, maaske ikke være af Vejen.

I den sachsiske Landdag var der i 1897 bleven indbragt et Lovforslag, som gik ud paa, at Staten skulde oprette en obligatorisk Forsikring for Slagtekvæg og hertil yde et Tilskud af 25 pCt. Da dette senere blev vedtaget og traadte i Kraft 1900 sammen med den almindelige Kødsynslov for Sachsen, kom der Fart i Bevægelsen for Gennemførelsen af en lignende Bestemmelse for hele Riget, samtidig med, at Spørgsmaalet om almindeligt Kødsyn forhandlede i den tyske Rigsdag.

Landbruget var nemlig ikke fornøjet med Udsigten til Gennemførelsen af almindeligt Kødsyn, som man mente vilde skade dets Interesser, saa allerede i Februar 1898 udtalte Landbrugsraadet sig for Nødvendigheden af, at Staten traadte til for at overtage Ledelsen af og yde Tilskud til Forsikring af Slagtekvæg. Navnlig i Preussen var man virksom herfor, og Sagen behandlede flere Gange i Landdagen og kom ogsaa frem i den tyske Rigsdag, i Begyndelsen støttet af den preussiske Landbrugsminister *v. Hammerstein*, indtil endelig i 1904

v. *Podbielsky*, der havde afløst denne, afgav den Erklæring, at Staten ikke kunde betragte Oprettelsen af den omtalte Forsikring som en Nødvendighed, da det havde vist sig, at den imidlertid gennemførte Kødsynslov ikke havde givet Anledning til væsentlige Klager over Tab — uagtet der i Mellemtiden siden 1898 gentagne Gange havde været stillet Fordringer om Statens Mellemkomst saa vel fra Landbrugsraadet som fra de preussiske Landbrugskamre og Landøkonomikollegiet.

Ministerens Erklæring havde dog den gavnlige Virkning, at den tillod de private Forsikringsforeninger at lægge større Kraft ind paa den hidtil forsømte Gren af Forsikringsvæsenet, som omfattede Slagtekvæget, og Resultatet var en stærk Udvikling af flere alt bestaaende Foreninger, og Oprettelsen af en Mængde ny, navnlig af Slagterne selv.

Ogsaa i det omtalte Udvalg var der nu Meningsforskell om Betimeligheden af Statens Indgriben, naar man ikke kunde faa rigeligt Statstilskud, hvad man vidste, at Regeringen under den nuværende Finanstilstand slet ikke gik ind paa. Præces, Formanden for det slesvigske Landbrugskammer, *Grev Rantzau*, holdt paa Statens Mellemkomst, selv uden Tilskud, medens andre Medlemmer af Udvalget hævdede, at der maatte arbejdes hen til at faa de private Forsikringer, der havde vist Udviklingsmuligheder, til at arbejde efter ensartede Principer. Man enedes derfor om at spørge de preussiske Landbrugskamre om, hvorledes de nu stillede sig til Sagen, og da viste Fordringen sig, idet der kun var fire, som i første Linie fastholdt Fordringen om Tvangsforsikring med Tilskud, medens syv udtalte sig for en Udvikling af den frivillige Organisation. Af Forslagene i anden Linie var der slet ingen, der stemte for Tvangsforsikring uden Statstilskud, medens fire eventuelt kunde ønske Bemyndigelse til at danne provinsielle Tvangsforsikringer, hvor Landbrugskammer og Provinsiallanddag var enige derom.

Det omtalte Møde sluttede derfor med en Erklæring om, at Kollegiet vel ikke opgav Fordringen om Statsforsikring med Tilskud, men beklagede, at Rigets Finanser ikke for Tiden tillod dens Gennemførelse, og anbefalede Landbrugskamrene at holde et vaagent Øje med de private Forsikringer, ligesom man hævdede Nødvendigheden af, at de i den kejserlige Fordrning angaaende Handelen med Kvæg nævnte Hovedmangler

hvorfor Sælgeren er ansvarlig, ikke forøges, da det saa vil være nødvendigt at stille Fordringen op paany. — Kærnepunktet bliver dog, at den hidtidige Erfaring har vist, at den Sag ordnes bedst ad frivillig Vej, og at man tør anse den afgivne Erklæring som en foreløbig Afslutning fra Økonomikollegiets Side.

Paa en lignende Maade afsluttede Landbrugsraadet Forhandlingerne om Spørgsmaalet om

Befolkningens Forsyning med Kød,

der har staaet paa Dagsordenen aarevis som Følge af den stadige Kødfordyrelse, som man i Landbrugskredse væsentlig tilskriver Mellemandelen. Man har som bekendt søgt at skaffe Forbrugerne billigt Kød ved at oprette egne Slagterier efter Andelssystemet, men har hidtil kun gjort daarlige Erfaringer dermed, saa at flere Landbrugsinstitutioner allerede i Fjor maatte fraraade at gaa videre ad den Vej. Den nu vedtagne Udtalelse lyder: »I Betragtning af, at ensidig trufne Forholdsregler fra Opdrætternes og Kvægfedernes Side for at bringe Andelssystemet i Anvendelse ved den videre Omsætning af Slagtedyr, ikke er ønskelig af sociale Grunde, anser det tyske Landbrugsraad det for en Pligt for Kommuneraadene og andre Repræsentanter for Forbrugerne at støtte Landbruget i dets Arbejde for at Befolkningen kan være sikker paa at faa Kød til passende Pris.« Udtalelsen ender med en Række Forslag til Byraadens Overvejelse, hvoraf Anvisningen til at søge en saadan Ordning af Kreditgivningen, at denne kan ydes af selvstændige, kapitalstærke Markedsbanker, for at Slagterne kan være uafhængige af Kommissionskrediten, kunde faa mest Betydning, men vanskelig kan realiseres af Byraadene, og det er jo ikke blot Slagterne — Køberne — men ogsaa Sælgerne — Landmændene —, som skal frigøres for denne Kredit.

Der gør sig i denne Sag, ligesom i den foregaaende, den Hovedanskuelse gældende, at det er Mellemandlerne og Slagterne, der skal bekæmpes, skønt det vel ellers skulde synes mest naturligt at søge Samarbejde med dem, saa længe Erfaringen viser, at de ikke kan undværes.

Johannes Arup.